

УДК 37.015.311:37.041

І. С. ГРИЦЕНКО

кандидат педагогічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА ЯК СУБ'ЄКТ САМОСТІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті висвітлюється особистість студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності. У процесі аналізу особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу розглядаються психолого-педагогічні дослідження суб'єктних якостей висококваліфікованого фахівця. Першочерговим завданням, яке постає перед викладачем, є необхідність переконати студента в тому, що його ставлення є неправильним, упередженим, і що все в нього буде інакше, якщо він змінить свої настанови й буде дослухатися до кваліфікованих порад викладача стосовно аудиторної роботи (а особливо самостійної), оскільки при виконанні останньої його успіх залежить від власних вольових зусиль, концентрації уваги, напруження пам'яті та ін.

Ключові слова: особистість, особистість студента, самостійна освітня діяльність, суб'єкт самостійної освітньої діяльності.

Коли йдеться про значення самостійної освітньої діяльності в становленні й розвитку особистості, і класики педагогічної науки, і провідні науковці нашого часу однастайні: ніякий зовнішній вплив, ніякі інструктування, настанови, накази, переконання, покарання не можуть зрівнятися за рівнем ефективності з самостійною діяльністю. “Розвиток і освіта жодній людині не можуть бути надані. Будь-хто, хто бажає їх мати, повинен досягти цього власною діяльністю, власними зусиллями, власним напруженням. Зовні вона може отримати лише збудження...”, – писав у своїх педагогічних працях А. Дістервег [3, с. 118].

Протягом тривалого періоду педагогів і науковців цікавили питання змістового боку самостійної роботи, і лише в останні десятиліття минулого століття стали приділяти увагу організації самостійної роботи. Саме цим, а також останніми реформаційними процесами у вищій школі взагалі й у вищій педагогічній школі зокрема, зумовлене звернення до питань організації самостійної освітньої діяльності студентів як цілісного процесу.

Освітній процес у вищому навчальному закладі також відрізняється від відповідних процесів в інших закладах вищої освіти. Насамперед, це зумовлено тим, що студент вищого навчального закладу – це особистість, яка протягом усієї своєї подальшої професійної діяльності буде мати безпосередній зв'язок зі сферою освіти, власне навчальним процесом, самостійно й безперервно поповнюватиме власний багаж знань і спонукатиме до такої активної діяльності своїх учнів.

Вищевизначені положення доводять доцільність:

- звернення до особистості студента як суб'єкта організації самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу;
- визначення й формулювання тих якостей особистості студента, які повинні бути йому притаманні;
- вимог, які висувають до студентів, для ефективної організації й реалізації самостійної освітньої діяльності.

Мета статті – у процесі аналізу особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу розглянути психолого-педагогічні дослідження суб'єктних якостей висококваліфікованого фахівця.

Загальновідомим є факт, що категорія суб'єкта є однією з центральних у філософії й особливо в онтології (Аристотель, Декарт, Г. Гегель, І. Кант та ін.). Значний інтерес становить ця категорія й у сучасній психологічній науці (К. А. Абульханова-Славська, А. В. Брушлинський, В. О. Лекторський, О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн та ін.).

Суб'єкт освітньої діяльності включає дві взаємопов'язані форми – педагогічну й навчальну, тому розгляд цієї проблеми пов'язаний як із загальнофілософським, так і з конкретно педагогічним аспектом. Специфіка самостійної освітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів полягає в такому.

По-перше, студент є єдиним суб'єктом, який самостійно функціонує в процесі здійснення цієї діяльності, а саме: відсутні суб'єкт-суб'єктні взаємини між ним і викладачем, хоча в організації самостійної освітньої діяльності, особливо на перших етапах перебування студента у вищому навчальному закладі, викладач відіграє певну роль, але про суб'єкт-суб'єктні відносини в системі “викладач – студент” не йдеться.

По-друге, студент з позиції майбутнього філолога є одночасно й тим, хто навчає, і тим, хто навчається.

Чинники, які забезпечують запроєктовану ефективність процесу навчання взагалі й процесу самостійної освітньої діяльності зокрема, повинні бути зорієнтовані на активну позицію того, хто навчається, повноту складу й інтегрованість професійних видів навчальної діяльності, у тому числі й самостійної, які б відповідали професіограмі й вимогам, які висуваються до кваліфікаційної характеристики випускника вищого навчального закладу.

Численні опитування студентів вищих закладів, бесіди з ними, анкетування свідчать про невідповідність організації самостійної роботи з окремих дисциплін і самостійної освітньої діяльності в цілому тим наведеним вимогам, які необхідно виконувати, якщо дійсно сприймати студента як центрального суб'єкта самостійної освітньої діяльності.

Так, опитані нами студенти III–IV курсів стверджують, що жодного разу під час навчання в університеті їм не пропонувався обсяг чи зміст самостійної роботи відповідно до їхніх інтересів і потреб (у 80% відповідей). 85% вказали, що переважно використовуються однорівневі завдання для

самостійної освітньої діяльності, а 90% зазначили, що в цілому за всіма циклами навчальних дисциплін використовуються однакові види й форми. Не краще і з професійною спрямованістю змісту самостійної освітньої діяльності. На думку студентів, якщо не враховувати дисципліни психолого-педагогічного циклу, вимога орієнтації на майбутню професію виконується лише на 40%.

Разом з тим, зміст самостійної освітньої діяльності й умови її організації вимагають урахування й інших напрямів підготовки.

Здатність до аналітики є однією з провідних передумов успішної й ефективної самостійної освітньої діяльності, оскільки студент у процесі самостійної роботи над тією чи іншою дисципліною, чи навіть над певним розділом, який передбачено навчальною програмою для самостійного опрацювання, усвідомлює необхідність аналізувати матеріал, який пропонується для засвоєння, аналізувати його значущість і встановлювати певні зв'язки з тим, що вже засвоєно з інших розділів дисципліни, яка вивчається, чи навіть з інших дисциплін.

Здатність до аналітики зумовлює також й ефективність самоконтролю в процесі самостійної освітньої діяльності, забезпечує значну економію часу, який передбачено навчальними планами й програмами для занять самостійною освітньою діяльністю.

Як уже підкреслювалось, студент може виступати в ролі вчителя власне для себе й виконувати всі притаманні йому функції щодо планування, добору змісту, визначення ефективних форм, методів, засобів подачі навчального матеріалу, а також формування навичок аналізу, коригування, оцінювання, контролю самостійної освітньої діяльності. З іншого боку, саме в процесі самостійної освітньої діяльності студент має всі можливості для власного творчого пошуку й справжньої дослідницької роботи. Таким чином, залучення студентів до організації й здійснення самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу є запорукою плідного й позитивного переходу від виховання й освіти до самовиховання й самоосвіти.

Однією з провідних особливостей особистості є її спрямованість. Як писав С. Л. Рубінштейн, людина не є ізольованою, замкненою істотою, яка живе й розвивається сама по собі. Вона пов'язана з навколишнім світом і відчуває потребу в ньому. У процесі свого історичного розвитку коло того, в чому людина відчуває потребу, розширюється, при цьому остаточно формуються основні напрями її інтересів, прагнень, намагань – спрямованість особистості.

“Проблема спрямованості – це, передусім, питання про динамічні тенденції, котрі в якості мотивів визначають людську діяльність, і самі, у свою чергу, виступають її цілями й завданнями. Спрямованість включає два тісно пов'язаних між собою моменти: а) предметний зміст, оскільки спрямованість – це завжди спрямованість на що-небудь, на який-небудь більш чи менш визначений предмет; б) напруження, яке при цьому виникає” [10, с. 519].

В аналізі психологічної структури особистості О. Г. Ковальов під спрямованістю рекомендує розуміти "... те, чого особистість хоче, куди й до чого вона прагне, її ставлення до дійсності й до самої себе, своїх обов'язків, тобто те, що складає ядро життєвої позиції особистості" [5, с. 17].

Постає очевидне запитання: як певна спрямованість особистості може впливати на успішність організації самостійної освітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів? Окреслене питання постає на сучасному етапі досить гостро. Результати проведених досліджень свідчать про невтішний стан справ. Лише 10–15% першокурсників університетів з упевненістю відповідають в опитуваннях і письмових анкетах на запитання: Що спонукало Вас вступити саме до цього навчального закладу? Домінує відповідь (до 50%) "суто отримати вищу освіту", а стосовно майбутньої професії майже ніхто з цієї частини студентів не може відповісти точно. Це висуває додаткові проблеми щодо організації навчального процесу в цілому й самостійної освітньої діяльності зокрема.

Студент, який не має чіткої спрямованості на професію, в більшості випадків диференційовано й вибірково ставиться до різних дисциплін, які виносяться на обов'язкове опанування. Серед навчальних предметів, до яких студенти ставляться не достатньо сумлінно, як відомо, превалюють саме дисципліни психолого-педагогічного блоку. Що ж до самостійної освітньої діяльності, то її у більшості випадків просто ігнорують, особливо якщо її зміст не включається до переліку питань, які виносяться на залік чи іспит. Так, на запитання "Ваше ставлення до доцільності самостійної освітньої діяльності студента" 60% опитаних нами студентів I–IV курсів університетів обирають відповідь "вимушений прийняти її наявність", 45% додають, що "весь необхідний обсяг знань повинен подаватися викладачем на аудиторних заняттях" і тільки 5% усвідомлюють, що навички такої роботи дадуть їм змогу досягти успіху в подальшому житті й професійній діяльності.

Тому першочерговим завданням, яке постає перед викладацьким складом стосовно організації самостійної освітньої діяльності, є ретельний відбір її змісту, який повинен сприяти формуванню спрямованості суб'єкта цієї діяльності. Іншими словами, завдання самостійної роботи мають зацікавлювати студента професією, відображати її позитивні, привабливі сторони.

На користь такої організації свідчать результати різноманітних досліджень. З тих 50% студентів, які на час вступу до вищого навчального закладу не визначились з остаточним вибором професії, за умови ефективної професійно спрямованої роботи з боку кваліфікованих викладачів, зазвичай формуються майстри педагогічної справи.

Іншим аспектом спрямованості особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу є його спрямованість на самостійне набуття знань (йдеться про необхідність роботи щодо формування пізнавальної самостійності студентів під час аудиторних занять з будь-яких дисциплін). Майстерність викладача вищої педагогічної школи полягає в тому, щоб виокремити у відповіді студента чи

в його письмовій роботі інформацію, яку він засвоїв за допомогою викладача й самостійно, тобто під його керівництвом. В останньому випадку також варто розрізняти, чи те було в межах, передбачених самостійним блоком навчальної програми, чи має місце абсолютна самостійність студента. Потрібно розробити спеціальні засоби для стимулювання пізнавальної самостійності студентів, оскільки саме ця якість особистості надасть можливість позитивно впливати на результати не лише самостійної освітньої діяльності, хоча це вже саме по собі добре, але й на загальну професійну позицію висококваліфікованого фахівця.

У процесі аналізу особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу доцільно розглянути психолого-педагогічні дослідження суб'єктних якостей висококваліфікованого фахівця.

А. К. Маркова структуру суб'єктних якостей подає у вигляді об'єктивних і суб'єктивних блоків характеристик. До об'єктивних характеристик належать професійні, психологічні й педагогічні знання, а також професійні вміння, до суб'єктивних – професійні й психологічні позиції й настанови, а також особистісні якості [9].

Дещо ширше структура суб'єктних факторів подається Н. В. Кузьміною, яка включає до неї: 1) тип спрямованості, 2) рівень здібностей і 3) компетентність, до якої входить спеціально-педагогічна, методична, соціально-психологічна, диференціально-психологічна, аутопсихологічна компетентність особистості [6].

І. О. Зимня розглядає це питання в контексті схеми “діяльність – спілкування – особистість” і акцентує на п'яти професійно значущих якостях у моделі особистості, які можна представити двома групами педагогічних здібностей:

- проектувально-гностичні (педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення);
- рефлексивно-перцептивні (педагогічна рефлексія, педагогічний такт, педагогічна спрямованість) [4, с. 184].

Дослідження І. О. Зимньої дали змогу визначити структуру суб'єктних властивостей (якостей, характеристик, факторів) студента вищого навчального закладу, яку покладено нами в основу пропонованого дослідження проблеми організації самостійної освітньої діяльності з проекцією на майбутню професію.

До цієї структури належать: 1) психофізіологічні (індивідні) властивості суб'єкта як передумови здійснення ним його суб'єктної ролі, що виступає в якості задатків; 2) здібності; 3) спрямованість та інші особистісні властивості; 4) професійно-педагогічні й предметні знання й уміння (як професійна компетентність, у власне вузькому розумінні цього терміна) [4, с. 185–186].

Проведений теоретичний аналіз, власні дослідження стосовно окресленої проблеми, узагальнення досвіду роботи викладачів вищої педагогіч-

ної школи дають змогу зробити певні висновки про структуру суб'єктних властивостей особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу, наявність і формування яких забезпечуватимуть успішність організації такої діяльності й сприятимуть успішному розв'язанню завдання підготовки висококваліфікованого фахівця на сучасному етапі розвитку суспільства. До цієї структури включаємо такі якості особистості:

- діяльнісна активність;
- спрямованість на професію й самостійне набуття професійно-значущих знань;
- пізнавальна самостійність;
- сформованість умінь і навичок самостійної роботи;
- здатність до аналітичної діяльності;
- психофізіологічна готовність до здійснення самостійної освітньої діяльності.

Наше бачення цієї структури узагальнено схемою (рис. 1). Зупинимось детальніше на кожному структурному компоненті.

Під діяльнісною активністю розуміємо здатність студента включатись у будь-яку освітню діяльність, у тому числі й самостійну, що забезпечить його активну позицію як суб'єкта досліджуваної діяльності. Відсутність суб'єкт-суб'єктних відносин викладач – студент, що є специфічним для такої освітньої діяльності, зумовлює вагомість активної позиції саме студента.

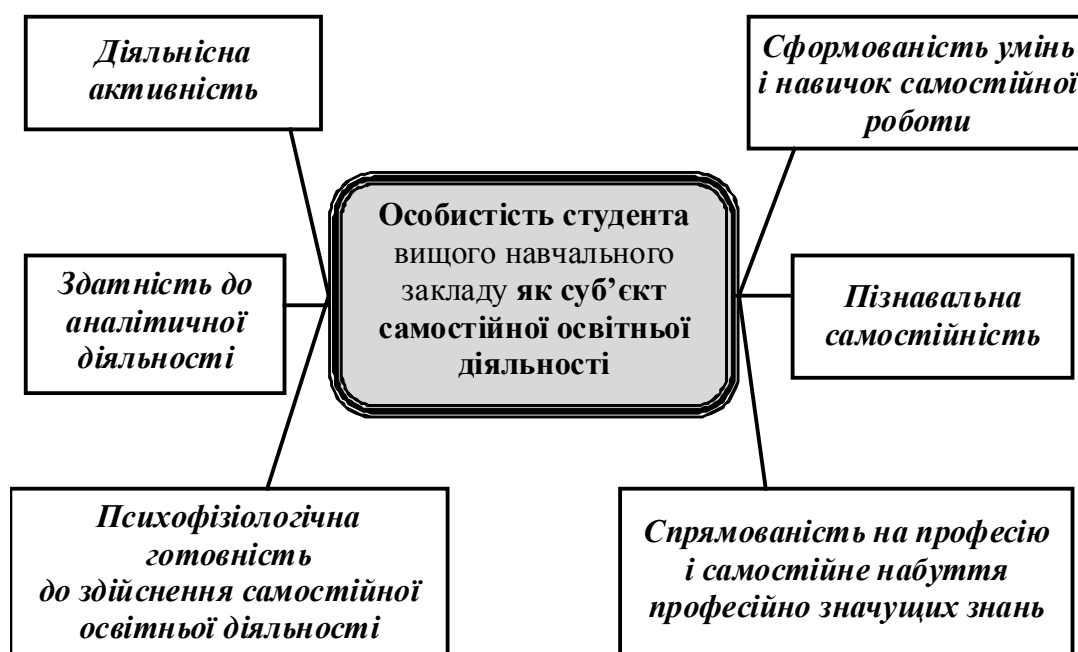

Рис. 1. Структура суб'єкта самостійної освітньої діяльності вищого навчального закладу

Спрямованість на професію й самостійне набуття професійно значущих знань є наступним якісним показником особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу, оскільки наявність такої спрямованості підвищує цінність інформативного матеріалу, який виноситься на самостійне опанування, з проєкцією на майбутню діяльність, і забезпечує свідоме ставлення до всього того, що студент повинен опанувати самостійно під час перебування у вищій школі.

Пізнавальна самостійність як особистісна якість студента – суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу забезпечує активне включення в самостійну пізнавальну діяльність і прагнення абсолютної самостійності в своїй роботі й досягненні високих результатів. Також це забезпечить снагу до постійного особистісного зросту, самоосвіти не лише під час навчання у вищій школі, а й по її завершенні.

Сформованість умінь і навичок самостійної роботи є також значущим показником, оскільки самостійну роботу розглядаємо як основну форму самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу. Належний рівень сформованості таких умінь і навичок заощаджуватиме навчальний час студента на всіх етапах організації самостійної освітньої діяльності – від висунення певних цілей до самоконтролю результатів, які досягнуто в процесі цієї діяльності.

Включення до досліджуваної структури особистості студента здатності до аналітичної діяльності зумовлено тим, що цей суб'єкт є єдиним у процесі здійснення самостійної освітньої діяльності, і саме спроможність вчасно та якісно проаналізувати власний навчальний процес, визначити недоліки й своєчасно їх усунути є досить важливою складовою успішності такої освітньої діяльності.

Психофізіологічна готовність студента до здійснення самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу заслуговує на увагу з декількох причин. Перш за все, у переважній більшості випадків особливо першокурсники не спроможні справлятися з психічним і фізичним навантаженнями, які постають перед ними після вступу до вищої школи. З цього приводу можна констатувати перевантаженість, обтяженість цих навчальних програм і планів, у деяких випадках методично й дидактично не зумовлену. Проте саме зараз теоретики й практики вищої педагогічної школи намагаються розвантажити студента, надати йому можливість більш продуктивно готуватись до своєї занадто відповідальної майбутньої професії. Винесення майже третини навчального матеріалу на самостійне опрацювання – один з найважливіших кроків у цьому напрямі. Але ж тут виникають інші проблеми. Студенту забезпечують умови помірних навантажень щодо аудиторних занять і створюють сприятливу атмосферу для самостійної освітньої діяльності, а він не володіє певною готовністю правильно розподілити наданий час, скористатися різними засобами наукової організації самостійної освітньої діяльності.

Під психофізіологічною готовністю до самостійної освітньої діяльності розуміємо психологічну й фізичну спроможність особистості суб'єкта навчання займатися визначеною діяльністю на ґрунті певних вольових зусиль, концентрації уваги, напруження пам'яті, самоконцентрації, саморегуляції й інших психологічних механізмів, а також фізичного здоров'я.

Так, у багатьох випадках незадовільні результати стосовно опанування певних складних розділів, а іноді навіть окремих дисциплін, пояснюються саме психологічною неготовністю студента до плідної й результативної роботи над ними. Спробуємо навести приклад з досвіду спостережень щодо вивчення студентами курсу "Іноземна мова професійного спрямування" як загальноосвітньої дисципліни у вищому навчальному закладі. Загальновідомим є той факт, що вона є однією з найскладніших для сприйняття. На те є низка об'єктивних причин: невідповідний рівень знань на початок вивчення курсу, складність матеріалу, недостатній рівень знань рідної мови та ін. Але ж можемо стверджувати, що причина більшості невдач полягає саме в психологічній неготовності студентів до сприйняття іншомовного матеріалу. Перед студентом постає певний психологічний бар'єр: уже покладено стільки зусиль під час навчання в школі, а результат майже відсутній; "я ніколи її не знав і ніколи знати не буду, то навіщо марнувати час" тощо. Саме так розмірковує більшість студентів щодо вивчення іноземної мови, а на самостійність в опануванні нею не можна навіть очікувати, оскільки студент, який ні на що не сподівається під час аудиторних занять, навряд чи буде займатись самостійно. Це стосується й вивчення інших дисциплін, у яких матеріал для засвоєння накопичується на кшталт сніжного кому.

Першочерговим завданням, яке постає перед викладачем, є необхідність переконати студента в тому, що його ставлення є неправильним, упередженим і що все в нього буде інакше, якщо він змінить свої настанови й буде дотримуватися кваліфікованих порад викладача стосовно аудиторної роботи, й особливо самостійної, оскільки при виконанні останньої його успіх залежить від власних вольових зусиль, концентрації уваги, напруження пам'яті та ін.

Викладач повинен із самого початку курсу забезпечити студента якомога детальнішими методичними рекомендаціями для організації самостійної освітньої діяльності. У них належну увагу потрібно приділяти психологічним проблемам щодо подолання певних труднощів, які будуть виникати, пояснити, що їх поява є природною й у більшості випадків зумовлена об'єктивними причинами, а не індивідуальною неспроможністю студента швидко оволодіти тим чи іншим матеріалом. Саме такі поради сприятимуть формуванню в студента впевненості у власних силах, бажанню продовжувати займатися освітньою діяльністю, у тому числі й самостійною, а без останньої, як уже неодноразово було наголошено, неможливе здійснення освітнього процесу у вищій школі. У методичних рекомендаціях можна розмістити пам'ятки й приписи щодо подолання різних негатив-

них психологічних станів, які можуть виникнути під час організації й здійснення самостійної освітньої діяльності.

Висновки. За результатами проведеного дослідження з окресленої проблеми й остаточно підсумовуючи все, що було сказано, можна дійти висновку, що до структури суб'єктних властивостей особистості студента як суб'єкта самостійної освітньої діяльності в умовах вищого навчального закладу структурними компонентами входять такі суттєві якості особистості, які повинні бути їй притаманні: діяльнісна активність, спрямованість на професію й самостійне набуття професійно значущих знань, пізнавальна самостійність, сформованість умінь і навичок самостійної роботи, здатність до аналітичної діяльності, психофізіологічна готовність до здійснення самостійної освітньої діяльності.

Список використаної літератури

1. Альбуханова-Славская К. А. Типология личности и гуманистический подход / К. А. Альбуханова-Славская // Гуманистические проблемы психологической теории. – Москва : Наука, 1995. – С. 27–48.
2. Брушлинский А. В. О формировании психического / А. В. Брушлинский // Психология формирования и развития личности / под ред. Л. И. Анцыферовой. – Москва : Наука, 1981. – С. 106–126.
3. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. – Москва : Учпедгиз, 1956. – 374 с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. пособ. / И. А. Зимняя. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 480 с.
5. Ковалев А. Г. Психология личности / А. Г. Ковалев. – Москва : Просвещение, 1969. – 391 с.
6. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Ленинград : Знание, 1985. – 32 с.
7. Лекторский В. А. Деятельностный подход: смерть или возрождение? / В. А. Лекторский // Вопросы философии. – 2001. – № 2. – С. 56–65.
8. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – Москва : Политиздат, 1977. – 303 с.
9. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова. – Москва : Просвещение, 1993. – 192 с.
10. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 720 с.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2017.

Гриценко И. С. Личность студента как субъект самостоятельной образовательной деятельности в высшем учебном заведении

В статье освещается личность студента как субъект самостоятельной образовательной деятельности. В процессе анализа личности студента как субъекта самостоятельной образовательной деятельности в условиях высшего учебного заведения рассматриваются психолого-педагогические исследования субъектных качеств высококвалифицированного специалиста. Первоочередной задачей, которая возникает перед преподавателем, является необходимость убедить студента в том, что его отношение является неправильным, предвзятым и что все у него будет иначе, если он изменит свои установки и будет следовать квалифицированным советам преподавателя относительно аудиторной работы (и в особенности самостоятельной), поскольку при

выполнении последней его успех зависит от собственных волевых усилий, концентрации внимания, напряжения памяти и др.

Ключевые слова: *личность, личность студента, самостоятельная образовательная деятельность, субъект самостоятельной образовательной деятельности.*

Hrytsenko I. Students' Personality as a Subject of Individual Educational Activities at a Higher Educational Institution

The article highlights the identity of the student as the subject of self-educational activities. The analysis of the student's personality as a subject of educational activity in the conditions of a higher educational institution considers psycho-pedagogical study of subjective qualities of a highly qualified specialist. From the very beginning of a course a lecturer has to provide detailed methodological recommendations to students so that they could properly organize their individual educational activities. These recommendations should pay considerable attention to psychological problems in overcoming certain difficulties which will appear, it should be explained that they are natural and mostly appear due to objective reasons, and not because of a student's individual inability to quickly master certain scope of knowledge. These recommendations will support the formation of students' confidence in their own capacities, wish to continue their educational activities, including individual ones, since it is impossible to conduct any kind of educational process within a higher school without the latter. The methodical recommendations shall also contain guidelines and instructions for overcoming different negative psychological conditions which can appear in the process of individual educational activities organization and fulfillment.

According to the results of the conducted research of the described problem and summing up the presented information, we can come to a conclusion that the following personal characteristics serve as structural components of subjective qualities of a student's personality as a subject of individual educational activities within a higher educational institution: practical activeness; profession-orientation and individual mastery of professionally relevant information; cognitive individualism; formation of skills and abilities for individual work; capacities for analytical activities; psychophysiological readiness to conduct individual educational activities.

Key words: *personality, personality of student, self-educational activity, the subject of self-educational activities.*